

KS. STANISŁAW KULPACZYŃSKI

Lublin

ROLA KATECHETY W WYCHOWANIU DO MODLITWY

Modlitwa jest łaską, darem Bożym, a więc nie zależy w ostatecznym swoim źródle od człowieka, a jednak jest rzeczywistością, która jego dotyczy i przez niego może uzyskiwać swój rozwój. Stąd wolno i trzeba mówić o tym, który podejmuje się wychowania do modlitwy.

Podejmując zagadnienie roli katechety w dydaktyce modlitwy, trzeba przyznać, że stawia mu się duże wymagania. "Prawdziwy autorytet w dziedzinie modlitwy winien posiadać zaskakująco wielorakie talenty: być psychologiem, teologiem, podróżnikiem, poetą i świętym"¹. To na pozór poetyckie lub kaznodziejskie ujęcie zagadnienia zawiera jednak wiele prawdy.

Katecheta podejmuje się jednej z form pełnienia misji zbawienia, jaką jest katecheza. Jej zadania zmierzające do rozwoju wiary i z nią ściśle związanej modlitwy to: nauczanie, wychowanie i świadectwo. W ten sposób ukazuje się potrójna funkcja katechety jako nauczyciela, wychowawcy i świadka modlitwy.

Dokumenty katechetyczne zwracają uwagę, że katecheta ma umiejętnie łączyć wszystkie te funkcje, podobnie jak to uczynił Jezus Chrystus, jako idealny Nauczyciel głoszący naukę Bożą², jako wzorowy wychowawca pełen miłości³ i jako rzetelny świadek swego Ojca⁴. Harmonizując razem te trzy funkcje i troszcząc się o formację permanentną oraz uwzględniając uwarunkowania swojej roli, katecheta jest zdolny należycie wychowywać katechizowanych do modlitwy.

¹ B. B a s s e t. *Zacznijmy znów modlić się*. Paryż 1979 s. 20. Autor ten zajmował się teorią modlitwy i medytacji przez 25 lat pracy rekolekcyjnej w różnych środowiskach.

² *Adhortacja apostolska "Catechesi tradendae" Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, kapłanów i wiernych całego Kościoła Katolickiego o katechizacji w naszych czasach*. Warszawa 1979 nr 8 (dalej cyt.: CT).

³ CT 5.

⁴ Tamże.

I. KATECHETA JAKO NAUCZYCIEL MODLITWY

Zanim zostanie ukazany katecheta jako *ex professo* nauczyciel modlitwy trzeba przypomnieć, że pierwszymi katechetami są rodzice. O modlitwie rodzinnej i rodzicach jako nauczycielach mówi dobitnie adhortacja apostołska *Familiaris consortio* w punktach 59–62⁵. Przypomina ona, że kapłaństwo powszechne przeżywane w małżeństwie–sakramencie dokonuje się również przez życie modlitwy. "Zasadniczym i niezastąpionym elementem jest konkretny przykład, żywe świadectwo rodziców: tylko modląc się wspólnie z dziećmi, wypełniając swoje królewskie kapłaństwo, ojciec i matka zstępują w głąb serc dzieci, pozostawiając ślady, których nie zdołają zatrzeć późniejsze wydarzenia życiowe"⁶. Stąd rola rodziców w tym wychowaniu jest bezsprzecznie pierwotna i podstawowa. Następnie jawią się katecheci i wypełniając powierzona im misję Kościoła, rozwijają wychowanie do modlitwy⁷.

Idealny nauczyciel modlitwy musi poznać naukę Jezusa, pamiętać, że ona pochodzi od Ojca i że Duch Święty jest tym, który pozwala nam należycie modlić się. Nauczyciel modlitwy powinien poznać sytuacje modlitewne swoich uczniów, zasady psychologii i dydaktyki modlitwy. Sam powinien nie tylko modlić się, ale również mieć pewne doświadczenie w dziedzinie modlitwy⁸.

Nauczyciel modlitwy chcąc dobrze spełnić swoją misję, poznaje naukę Kościoła o modlitwie zwłaszcza w jej szczytowej formie, jaką stanowi liturgia. W wychowaniu tym, dotyczącym głównie dzieci i młodzieży, nie chodzi o wysoki poziom znajomości teologii czy różnych szkół modlitwy, ale takie osobiste przyswojenie materiału naukowego o modlitwie, aby można było go przekazać innym. Z Biblii, tradycji i nauki Kościoła katecheta czerpie treści, a także i sposoby nauczania modlitwy. Ważna jest również wiedza o człowieku, o jego znajomości modlitwy, obrazie Boga, pewnych przyzwyczajeniach i pragnieniach dotyczących praktyk religijnych. Znajomość psychologii, zwłaszcza rozwojowej i religii, oddaje duże usługi wychowawcze, pozwalając w odpowiednim czasie i we właściwy sposób wprowadzać coraz głębiej w tajemnicę dialogu z Bogiem. Prawidłowy rozwój modlitwy nie powinien być improwizowany, ale przemyślany i systematyczny. Z jednej strony zgodny z obowiązującym ramowym programem katechetycznym, a z drugiej – z dobrze odczytaną sytuacją religijną i ogólnoludzką danej grupy.

Teoretycznie przekazywanym wiadomościom muszą towarzyszyć praktyczne możliwości osobistego przeżywania i doświadczania modlitwy w jej róż-

⁵ "L'Osservatore Romano" 1981 nr 11 s. 7–19 (dalej cyt.: FC).

⁶ FC 60.

⁷ B. S t e i n. *Christi Liebe ist stärker - stärker auch als religionspädagogische Kontroversen*. "Katechetische Blätter" 105:1980 nr 9 s. 654–666.

⁸ J. W a l c z e w s k i. *Katecheta idealny*. "Katecheta" 15:1961 nr 6 s. 321–328, tutaj s. 324.

nych rodzajach i formach, tak indywidualnych, jak i – zwłaszcza w związku z katechezą – wspólnotowych. Katecheta musi być świadomy, że działa całą osobowością, całym swoim poziomem i stylem modlitwy. Prawdziwa pobożność, umiejętność skupienia, otwartość wobec Boga, stale pogłębiania wiara, nadzieja i miłość są sprzymierzeńcami rozwoju własnej i innych modlitwy. Tutaj każdy zastój, osłabienie własnej modlitwy łączy się ze słabszymi możliwościami oddziaływania w zakresie katechetycznej dydaktyki modlitwy. Przed katechetą-nauczycielem modlitwy stoi zadanie stałego pogłębiania formacji permanentnej⁹, gdyż jego praca jest długotrwała i stale rozwija się w nowych warunkach.

Bardzo ważną pomocą dla katechety tak duchownego jak i świeckiego, w wychowaniu do modlitwy, jest systematyczne, możliwie codzienne rozmyślanie i właściwe przeżywanie Eucharystii. Nieodzowne jest również studium biblijnej, liturgicznej i poetyckiej modlitwy zmierzające do podtrzymania takiego poziomu ascezy, jaka jest potrzebna nauczycielowi modlitwy.

II. KATECHETA JAKO WYCHOWAWCA MODLITWY

Katecheta, zwłaszcza w okresie posoborowym, to nie tylko nauczyciel, ale i wychowawca, gdyż "katecheza jest wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych"¹⁰. W dydaktyce modlitwy, rozumianej jako nauczanie wychowujące, jest to funkcja istotna.

Wychowywać do modlitwy to znaczy uznać za jeden z ważnych celów katechezy inicjowanie, praktykowanie i pogłębianie u katechizowanych ich dialogu z Trójjedynym Bogiem. Dokonywać się to powinno w duchu miłości. Miłość okazywana dzieciom i młodzieży to punkt wyjścia dla katechezy, to istotna cecha wychowawcy¹¹. Miłość ta ma charakter nadprzyrodzony i jest koniecznie potrzebna. Podkreślał to już św. Grzegorz Wielki: "Kto nie ma miłości wobec bliźniego, żadną miarą nie powinien podejmować urzędu głoszenia Chrystusa"¹². Miłość pozwala na właściwe kontakty międzyosobowe, dobre koleżeństwo i przyjaźń, które umożliwiają rozwój relacji modlitewnych między ludźmi a Bogiem.

Z miłością pedagogiczną łączy się umiłowanie misji katechetycznej, czyli radosna chęć pracy w głoszeniu Dobrej Nowiny, a w tym wychowania do

⁹ S. K u l p a c z y ń s k i. *Nowe ukierunkowania permanentnej formacji katechetów*. RTK 30:1983 nr 6 s. 167-178; por. P. W e i d m a n n. *Religionsunterricht in Vergangenheit und Gegenwart*. W: *Didaktik des Religionsunterrichts*. Hrsg. F. Weidmann. Donauwörth 1979 s. 29-44; J. H e p p. *Der Religionslehrer*. Tamże s. 100-111.

¹⁰ CT 18.

¹¹ P. P o r e b a. *Dziecko - środowisko - wychowawca w procesie wychowania religijno-moralnego*. "Studia Warmińskie" 1965 t. 2 s. 457-504, tutaj s. 500 n.

¹² Cyt. za: W a l c z e w s k i, jw. s. 324.

modlitwy. Dobry wychowawca, jak Jezus Chrystus, głosi radośnie Dobrą Nowinę, "aby słuchacze z rozkoszą poili się słowem, nie leniwie, lecz wesoło tryskającym z nadmiernie obfitej miłości"¹³.

Głosząc naukę o Królestwie Bożym, należy uczyć modlitwy, nie tylko teoretycznie, ale pozwalając jej doświadczać. Taka praca wychowawcza wymaga nie zniechęcania się mimo braku widocznych osiągnięć, świętej cierpliwości i traktowania jej jako pasji życia¹⁴.

Katecheta występuje w imieniu Kościoła, a także, zwłaszcza wobec dzieci, w imieniu rodziców, co dodaje mu poczucia powagi i autorytetu. Sam jest również świadomy podjętego obowiązku i wdzięczny Bogu za dar powołania. Stara się ciągle zdążać do ubogacania swego człowieczeństwa i upodobniania do ideału Najlepszego Wychowawcy – Chrystusa, co ujawnia się we wzrastającej miłości bliźniego. Światło i siłę do tego znajdzie ten, kto stara się o "głęboką [...] zażyłość z Chrystusem i z Ojcem [...] i wiele czasu poświęca modlitwie"¹⁵.

Wychowawcy modlitwy potrzebna jest teologicznie pogłębiona miłość ku Ojcu przez Chrystusa w Duchu Świętym. Potrzebna jest wiara, nadzieja i miłość oraz świadomość, że w pracy nie jest on sam, gdyż stale czuwa nad nim Duch Święty, udzielający swoich Darów. To pozwala formować wewnętrznie i zewnętrznie prawidłowe postawy modlitewne, które swoim przykładem pociągają innych do rozmowy z Bogiem.

III. KATECHETA JAKO ŚWIADK MODLITWY

Teolodzy zajmujący się modlitwą mówią, że nie można nauczyć się jej z książek, rozmów, kazań, bo modlitwy nie uczy człowiek, on może tylko dać świadectwo modlitewnej więzi z Bogiem¹⁶. Katecheta wychowujący młodych chrześcijan do dialogu z Bogiem nie może tylko pouczać słowami, ale także dawać przykład i inicjować działania związane z dydaktyką modlitwy w katechezie. Mamy tu do czynienia z katechetą w roli świadka modlitwy.

Sobór Watykański II poucza, że "Jezus Chrystus doprowadził objawienie do końca i do doskonałości oraz świadectwem Bożym potwierdza, że Bóg jest z nami"¹⁷. Chrystus zawsze był i jest świadkiem miłości Boga ku ludziom (por. J 14, 6) i widzialnym wzorem modlitwy. Na wzór Chrystusa takim świadkiem modlitwy ma być katecheta. Świadectwo jego bazuje na praw-

¹³ Święty Augustyn. *De catechizandis rudibus* nr 22.

¹⁴ Poręba. jw. s. 499.

¹⁵ CT 6, 9.

¹⁶ W. Świerżawski. *Panie, naucz nas się modlić*. Kraków 1984 s. 13.

¹⁷ *Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym*. W: *Sobór Watykański II*. Poznań 1968 s. 350-362 nr 4.

dzie¹⁸. Przyjęcie i akceptacja świadectwa często uzależnia się od osoby świadka, od jego szczerości, walorów osobistych, moralnych i religijnych. Czymś zasadniczym dla świadectwa jest zaufanie dla osoby świadka¹⁹ oraz pozytywna ocena poziomu osobowościowego, a zwłaszcza moralnego.

Świadectwo jest znakiem odsyłającym do jakiejś rzeczywistości lub osoby i w pewnym sensie zaproszeniem do niej. W ten sposób świadectwo Chrystusa zaprasza nas do udziału w życiu Bożym, do dialogu ze Stwórcą. Katecheta wychowujący do modlitwy ma być świadkiem nie tylko ze względu na przyjętą misję Kościoła, ale i ogólnego powołania człowieka do miłości i współpracy z Bogiem w udoskonalaniu świata i człowieka. Świadectwo w tym wypadku będzie okazywaniem swego zespolenia z Bogiem. Katecheta ma być świadkiem Chrystusa modlącego się w różnej formie i czasie i stale zjednoczonego ze swoim Ojcem:

Postawa świadka powinna urzeczywistniać się szczególnie podczas katechezy w jej całokształcie, a w tym wypadku, zwłaszcza w momentach modlitwy. Autentyzm takiego świadectwa płynie z ducha apostołstwa, czyli gotowości świadczenia i życzliwego otwierania się na potrzeby innych. Ten duch wypływa z miłości i ze zjednoczenia z Chrystusem, o którym można powiedzieć: "Żyję już nie ja, ale żyje we mnie Chrystus" (Ga 2, 20)²⁰. W pracy katechetycznej nie wystarczy jednak zwykłe świadectwo wiary wynikające ze chrztu św., lecz ma ono być pogłębiane przez bezpośredni kontakt z Chrystusem i Duchem Świętym. Katecheta chcąc być wychowawcą - świadkiem modlitwy, musi być najpierw sam człowiekiem modlitwy, żyjącym w przyjaźni z Chrystusem, czyli w łasce Bożej.

Świadectwo katechety wyraża się przez słowo, ale nie tylko. Owszem słowo jest konieczne i katecheta posługuje się nim najczęściej. Zwykle słowem informuje katechizowanych o modlitwie, jej istocie, rodzajach i formach. Najlepiej, jeżeli dokonuje się to w formie dialogu, zwłaszcza w odniesieniu do młodzieży, gdyż przez to ułatwia się wychowanie do dialogu z Bogiem²¹. Świadectwo staje się spotkaniem realizującym dialog tylko wtedy, gdy katecheta identyfikuje się z głoszoną prawdą i doprowadza do spotkania w stylu Chrystusa z bezinteresowną otwartością. Katecheta prowadzący dialog czyni to ze świadomością, że jest tylko pośrednikiem, że to, co głosi, jest słowem Bożym. Dlatego jego rola jest raczej dyskretna, a nawet milcząca, polegająca na służebnym oddaniu się do dyspozycji Sprawcy modlitwy. Takiej postawy dialogu muszą się także uczyć katechizowani.

¹⁸ M. Majewski: *Propozycja katechezy integralnej* Łódź 1978 s. 134.

¹⁹ Cz. Bosak: *Wychowanie do wiary*. "Katecheta" 13:1969 nr 4 s. 147.

²⁰ J. Majka: *Świadectwo chrześcijańskie jako element ewangelizacji*. W: *Ewangelizacja*. Pod red. J. Kruciny. Wrocław 1980 s. 81.

²¹ B. Cywiński: *Dialog: Świadczenie i przyjmowanie Świadectwa*. AK 1973 z. 3 s. 403-414.

Przekaz słowny jest konieczny, ale niewystarczający, gdyż świadectwo polega również na życiu. W tym przypadku świadczyć to znaczy żyć dla Jezusa Chrystusa. Katecheta jest ustanowiony przez Jezusa Chrystusa, mocą Ducha Świętego, świadkiem Jego Zbawienia i ma to wyrażać świadectwem życia²². Do istoty świadectwa należy słowo i czyn. Słowo bez czynu staje się pustym dźwiękiem. To potrzebne świadectwo, to wierność Chrystusowi okazywana całym sobą. "Katecheci, o ile będą zjednoczeni z Nim, znajdą napewno światło i siłę, aby odnowić katechezę w sposób właściwy i pożądanym"²³.

Katecheta nauczyciel, wychowawca i świadek pragnący kształtować siebie na wzór Jezusa Chrystusa, potrzebuje stałego wzmacniania poziomu formacji permanentnej.

IV. W KIERUNKU STAŁEGO ROZWOJU

Zasadnicze wysiłki katechety zmierzają do osiągnięcia celów dydaktycznych i wychowawczych, jakie zwykle stawia sobie każda katecheza. Efekty, jakie może osiągnąć katecheta w dydaktyce modlitwy, zależą nie tylko od stylu przeprowadzenia konkretnej katechezy, ale również w dużej mierze od jego poziomu formacji. Obecnie podkreśla się nieodzowność długiej, wszechstronnej i permanentnej formacji katechety.

Formacja permanentna w optymalnym ujęciu pragnie obejmować studia specjalistyczne, zwłaszcza uniwersyteckie, odpowiednie zaangażowanie w praktykę i formację towarzyszącą całej pracy katechetycznej. Formacja ta jest wielostronnie uwarunkowana. Zależy ona między innymi od tendencji i teorii katechetycznych, społecznego, zwłaszcza kościelnego zainteresowania katechizacją, ale w szczególności i zazwyczaj decydujący sposób od osób pracujących w ośrodkach organizujących kształcenie i doskonalenie katechetów²⁴. Koncepcja i organizacja pracy, poziom wymagań i ich kontrola, osobowość i pomysłowość liderów i wizytatorów w danej diecezji odbija się dość wyraźnie na poziomie pracy katechetów.

Bezsprzecznie ważne są w ramach permanentnej formacji takie elementy, jak: osobista postawa katechety, wartości szeroko pojętego środowiska i grupy oraz konsekwencja w realizowaniu procesu autoformacji. Katecheta pragnący dobrze wypełnić swoją posługę katechetyczną w ogóle, a w szczególności na odcinku wychowania do modlitwy, stara się o trwałą roz-

²² F. P a j e r. *La catechesi come testimonianza*. Torino 1968 s. 13.

²³ CT 9.

²⁴ K u l p a c z y ń s k i. jw. s. 167-178.

wój, zespalaając elementy doktrynalne i praktyczne, osobowe i wspólnotowe, biblijne i eklezjalne, liturgiczne i egzystencjalne.

Należy przypomnieć, że nawet w ostatnim pięćdziesięcioleciu obraz przedstawiający wymagania formacyjne ulegał wyraźnej ewolucji. W okresie przed II wojną światową i niedługo po niej zajmowano się szczególnie osobowością katechety. W latach poprzedzających Sobór Watykański II koncentrowano się częściej na teologii i naturze katechezy, a mniej uwypuklano osobę katechety. Z czasem jednak zauważono dość wyraźną zmianę obrazu katechety i zwrócono na niego szczególniejszą uwagę. Wzrost zainteresowania osobą katechety został wywołany między innymi badaniami psychologii pedagogicznej, które ukazały w sposób przekonujący, że wyniki nauczania zależą w dużym stopniu od osoby nauczyciela. Zaczęto więc ukazywać optymalny obraz katechety, czasem opierając się na dawnych jego koncepcjach, to znów dostosowując go do warunków współczesnych.

Dawniej wyliczano często cechy osobowości katechety, które uznawano za bardzo pożądane w jego misji. Domagano się od katechety dojrzałej osobowości, wykształcenia i wyliczano całą listę potrzebnych mu cech. Zaliczano do nich: dobroć, sumiennosc, sprawiedliwosc, cierpliwosc, wiernosc, takt, humor i inne²⁵. Zmieniały się również określenia roli katechety. Mówiono, że pełni on rolę współpracownika Boga, posłańca Ewangelii, herolda Królestwa Bożego, pedagoga Chrystusa, pośrednika łaski, nauczyciela wiary Kościoła. Później zaczęto zwracać więcej uwagi na jego odniesienie do innych, na partycypację w życiu i umiejętność wpływu na jego styl²⁶.

Obecnie – zdaniem niektórych katechetyków, głównie zachodnioeuropejskich – rysuje się raczej "marny" obraz nauczyciela religii. Dotyczy to przede wszystkim lekcji religii odbywających się w ramach szkoły. Mówi się raczej o obrazie nauczyciela, fachowca od tego przedmiotu i stawia się pytanie: czy nie jest on zbyt minimalny?²⁷ Dochodzi nawet do tego, że wychowanie do modlitwy w ramach lekcji religii w szkole prawie nie istnieje, gdyż staje się ona swego rodzaju religioznawstwem o bardzo ogólnie zarysowanych celach religijnych.

Szukając właściwego obrazu współczesnego katechety zaznacza się, że jego pozytywne cechy cenione dawniej są również i dzisiaj pożądane.

Aktualnie można wyliczyć szereg cech podawanych najczęściej jako sprzyjające dobremu prowadzeniu katechezy. Są to:

²⁵ H e p p, jw. s. 100-111.

²⁶ W e i d m a n n, jw. s. 29-44.

²⁷ H e p p, jw. s. 102.

- Uwrażliwienie na psychologię i otwarcie się na katechizowanych wyrażane między innymi chęcią rozmowy z nimi²⁸.

- Traktowanie ich problemów z życzliwością, a tam, gdzie trzeba, rozważając je indywidualnie, a nawet stosując partnerskie formy we wzajemnych kontaktach²⁹.

- Krytyczna solidarność z ich sprawami, ale nie oznaczająca identyfikacji we wszystkim, lecz rzetelną refleksję nad nimi prowadzoną w świetle Bożego objawienia oraz uwzględniającą wolność.

- Do podstawowych kwalifikacji katechezy zalicza się kompetencję teologiczną, a także znajomość rozległego zakresu nauk humanistycznych.

- Katecheta nie może być jednak tylko teoretycznym znawcą teologii, lecz człowiekiem faktycznie wierzącym i praktykującym w chrześcijańskim życiu. Katechizowani domagają się, by miał kościelną "sylwetkę", jako reprezentant Kościoła³⁰. W nim często szukają wzoru do naśladowania, a nawet identyfikacji.

- W samym działaniu katechetycznym potrzebne jest rzetelne podejmowanie dydaktycznych eksperymentów³¹, dla których duże pole rysuje się w postulowanej aktualnie różnorodności i zmienności metod realizacji katechezy. Centralne tematy katechezy należy stale przepracowywać treściowo i metodycznie.

- Potrzebna jest również, zwłaszcza w dydaktyce modlitwy, wzajemna więź poszczególnych faz katechezy - wprowadzenia, ukazania nowych i zaakcentowania istotnych treści, pogłębienia, powtórzenia, zadania, podsumowania, ze zwróceniem uwagi na motywację i aktywność katechizowanych, nie pomijając przy tym użycia odpowiednich pomocy i kontroli uzyskiwanych celów³².

Dydaktycy przedstawiając idealny obraz katechety, opierają się często na psychologii. Zwracają przy tym szczególną uwagę na dojrzałą osobowość i religijność.

Jako kryteria dojrzałej osobowości wymieniają najczęściej aktywne zaangażowanie w jakąś dziedzinę, która ukierunkowuje życie, pozwala na pewną twórczość oraz realistyczne stawianie istotnych celów. Ważne jest także nieegoistyczne nastawienie do ludzi i traktowanie ich nie narzędziowo, lecz osobowo. Dalej potrzebne jest umiejętne przeżywanie sytuacji frustracyjnych, odpowiednia odporność na nie oraz emocjonalne akceptowanie wła-

²⁸ H. J. Silberberg. *Zur Sachkompetenz des Religionslehrers*. "Katechetische Blätter" 11:1981 s. 860-865.

²⁹ H e p p, jw. s. 102.

³⁰ Tamże s. 106.

³¹ Silberberg, jw. s. 862-865.

³² Tamże.

snych braków i niepowodzeń. Od dojrzałej osobowości domaga się realistycznej percepcji otoczenia i takich ocen osób i sytuacji. Osoby takie cechuje zdolność do samoobiektywizacji, do wglądu w siebie i we własną motywację, co się łączy z umiejętnością zrozumienia drugiego człowieka i patrzenia na różne sprawy z punktu widzenia innych. Dojrzały ludzie mają poczucie odpowiedzialności za własne decyzje, a jeśli są ludźmi wierzącymi, to religia pełni w ich życiu istotną integrującą rolę³³.

Z dojrzałą religijnością natomiast mamy do czynienia wówczas, gdy wartości religijne są celem a nie środkiem w realizowaniu ważnych życiowych zadań. Taka dojrzała religijność cechuje się krytycznością umiejącą odróżnić dobro od zła, elementy Boskie od ludzkich. Motywacja religijna posiada charakter autonomiczny. Religijność obejmuje nie tylko myśli, ale i czyny, i to w szerokim zakresie, integrując równocześnie całe życie człowieka. Wreszcie dojrzała religijność ma charakter heurystyczny, ciągle poszukujący lepszych form jej intelektualnego uzasadnienia i zewnętrznego wyrazu³⁴.

Idealny byłby katecheta – mówi H. J. Silberberg – teologicznie, dydaktycznie i metodycznie kompetentny, o pozytywnych doświadczeniach, opierający się w swojej pracy na łączności z rodziną, parafią i innymi grupami, realnie patrzący na rzeczywistość dzisiejszego świata³⁵.

Inni autorzy, mówiąc o skuteczności³⁶ i sukcesie³⁷ katechezy, podkreślają, że zależy to od wyżej wspomnianych cech osobowościowych, przygotowania teoretycznego i praktycznego, dobrej woli, gorliwości i pracowitości, dobrego kontaktu z innymi, stałego rozwoju własnej tożsamości i świadectwa wiary.

Poznając rolę katechety w dydaktyce modlitwy, można posłużyć się również typologią, jaką podają niektórzy współcześni katechetycy. Katecheta może kształtować w sobie jeden z wybranych typów, który najbardziej odpowiada wybranemu przez niego modelowi katechezy. Literatura katechetyczna przedstawia kilka typów katechety. Można zaliczyć do nich: herolda, interpretatora, animatora i terapeutę³⁸. Herold przepowiada Ewangelię z jej nauką o modlitwie, opierając się szczególnie na wzorze Mistrza modlitwy

³³ Por. Z. Chlewiński. *Rola religii w funkcjonowaniu osobowości*. W: *Psychologia religii*. Pod red. Z. Chlewińskiego. Lublin 1982 s. 61-76.

³⁴ Z. Uchnast. *Psychologiczne aspekty dojrzałości religijnej* CzST 3:1975 s. 147-161.

³⁵ *Religionslehrer werden*. "Katechetische Blätter" 1980 nr 6 s. 548-552; t e n ż e. *Zur praktischen Spiritualität des Religionslehrers*. "Katechetische Blätter" 1980 nr 10 s. 801-805; t e n ż e. *Sozialpsychologie Betrachtungen für Religionslehrer und andere*. "Katechetische Blätter" 1981 nr 4 s. 361-369.

³⁶ W. Esser. *Personale Verkündigung im Religionsunterricht*. Freiburg 1965 s. 47.

³⁷ J. Goldbrunner. *Realisation - Antropologie in Seelsorge und Erziehung*. Freiburg 1966 s. 40-52.

³⁸ G. Baudler. *Erwartungen an den Religionslehrer in den gegenwärtigen Situationen des Religionsunterrichts*. W: *Religionspädagogik studieren*. München 1980 s. 43-46.

- Jezusa Chrystusa. Interpretator rozwiązuje modlitewne problemy współczesnego człowieka w świetle objawienia, nauki Kościoła i aktualnych doświadczeń. Animator tworzy i rozwija grupę, wspólnotę, pogłębia jej relacje interpersonalne, określa role i różnymi sposobami pogłębia życie wiary, a przede wszystkim poziom modlitwy. Katecheta jako terapeuta nawiązuje kontakt z jednostką, a nawet z grupą, pomaga rozwiązywać trudności, znajdować sens życia, w tym także wartość wychowawczą modlitwy. Wszystkie wymienione typy katechety mogą funkcjonować oddzielnie lub wzajemnie się uzupełniać swoimi cechami, w zależności od osobowości katechety, wybranego modelu katechezy, rodzaju środowiska, sytuacji grupy katechizowanych i stopnia rozwoju religijnego. Faktycznie byłoby najlepiej doprowadzić do integracji wartości wszystkich wspomnianych typów katechety, przygotowując do pełnienia trzech niezbędnych zadań, które powinna realizować każda katecheza. Należą do nich: przepowiadanie słowa Bożego, wprowadzanie do uczestnictwa w sakramentach i liturgii Kościoła oraz świadectwo wiary w życiu codziennym³⁹.

Wypełniając te niezbędne zadania "w naszej pracy katechetycznej i wychowawczej należy zatem postawić na szczególnym miejscu jako cel wprowadzenie w życie modlitwą"⁴⁰. Rola katechety jest tu ogromna. On to, jako nauczyciel, rozwijałby komponent intelektualny, jako wychowawca - emocjonalny, jako świadek - zachowaniowy i w ten sposób kształtowałby dojrzałe postawy modlitewne katechizowanych.

THE ROLE OF CATECHIST IN THE UPBRINGING TO PRAYER

S u m m a r y

Though a prayer is a grace, God's gift, and its source does not depend on man, yet it can grow through man. After such an introduction the paper brings up the problem of the role of a catechist in the upbringing of young people to enable them to pray, and it solves the problem in its four successive parts.

A catechist as a teacher does not replace parents which first should bring up their children to prayer, but getting to know God's doctrine,

³⁹ J. Stroba. *Najważniejsze tematy Synodu Biskupów z 1977 roku*. AK 1978 z. 1 s. 28.

⁴⁰ E. Materski. *O modlitwie w katechezie*. "Katecheta" 12:1968 nr 5 s. 209-213.

principles of psychology and didactics of prayer, he introduces us into its theory and practice.

A catechist is an educator whose task is to bring up to prayer with love and joy. He plays the role of a teacher on behalf of the Church and Christ and in communion with the Holy Ghost who gives His gifts necessary for prayer.

A catechist, a witness to prayer, bases himself on the Truth, acts in virtue of his own personal moral and religious qualities, boosts confidence and thus imitates Christ's testimony who prayed in any form and at different times. The power of testimony emerges from the unity with Jesus Christ and the personal level of a catechist's prayer. Words and deeds have to be complementary here.

In order to fulfill this role well, a catechist has to care about a good permanent formation. He must appreciate some necessary characteristics concerning his personal and religious maturity and integrate values ascribed to different types of a catechist.

Introducing into life by way of a prayer is a remarkable goal in catechetical work and the role of a catechist is prominent here.

Translated by Jan Kłos